

Innhold

Forord	5
1 Økonomisk kriminalitet i næringsliv og forvaltning	13
1.1 Økonomisk kriminalitet som problem for samfunnet og den enkelte virksomhet	13
1.2 Begrepsbruk innenfor økonomisk kriminalitet	19
1.3 Straffbarhet og eksempler på straffebestemmelser	21
1.4 Ulike typer misligheter, systematikk og kategorisering	28
1.5 Hvem avdekker økonomisk kriminalitet	30
1.6 Hvorfor det er vanskelig å bli kvitt all økonomisk kriminalitet	33
1.7 Lederansvar og beslutningsgrunnlag	35
2 Hvem er tilbøyelig til å bryte grenser?	39
2.1 Personer og profiler	39
2.2 Dårlige arbeidsforhold som rettferdiggjøring av misligheter	40
2.3 Finansiell tillitsposisjon som utgangspunkt for misligheter	41
2.4 Situasjoner som kan skape motivasjon for misligheter	47
2.5 Mislighetsmuligheter	49
2.6 Integritetsjustering, holdningsendringer og eskalering	51
2.7 Økonomisk kriminalitet uten tillitsbrudd	52
3 Avdekking av misligheter og korrupsjon	53
3.1 Ansvar for gjenkjenning av røde flagg	53
3.2 Aktiv jakt på snusk og ulovligheter	55
3.3 Personrelaterte signaler	56
3.4 Eiendelsrelaterte signaler	59
3.5 Systemrelaterte signaler	61
3.6 Transaksjonsrelaterte signaler	64
3.7 Andre analytiske tilnærminger	70

3.8	Klager, tips og rykter	71
3.9	Eksempler på avdekking av økonomisk kriminalitet	72
4	Avdekking av regnskapsbedragerier	77
4.1	Regnskapets formål og skadevirkningene av regnskapsmanipulering	77
4.2	Styrets og toppledelsens ansvar for korrekt regnskapsrapportering	81
4.3	Muligheter for å manipulere regnskapet	83
4.4	Motiver for bevisst feilaktig regnskapsrapportering	86
4.5	Den eksterne revisors mulighet til å avdekke regnskapsmanipulering	88
4.6	Oppdagelse av de røde regnskapsflaggene	92
4.7	Analytisk tilnærming til oppdagelse av regnskapsbedragerier	94
5	Intern og ekstern varsling om mistanker	97
5.1	Den vanligste formen for avdekking	97
5.2	Ytringsfrihet, taushetsplikt og lojalitet	98
5.3	Varslerens utfordring	102
5.4	Rett til å varsle om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen	105
5.5	Forbud mot gjengjeldelse og represalier	108
5.6	Arbeidsgiveres plikt til å tilrettelegge for intern varsling	110
5.7	Plikt til å varsle myndigheter om mistenkelige transaksjoner	113
6	Mistanken oppstår – hva må umiddelbart gjøres?	117
6.1	Situasjonsbedømmelse og strakstiltak	117
6.2	Hemmelig forundersøkelse	119
6.3	Spørsmål om suspensjon av mistenkte	121
6.4	Umiddelbar sikring av mulige bevis	123
6.5	Organisering og ledelse av gransking	125
6.6	Granskingsdokumentasjon og dokumenthåndtering hos oppdragsgiver	131
7	Rettigheter for dem som berøres av gransking	135
7.1	Rettsikkerhet og effektivitet	135
7.2	Frivillighetsprinsippet	137
7.3	Rett til å la seg bistå	139
7.4	Rettslig bevissikring utenfor rettsak	140
7.5	Kontradiksjon	140
7.6	Informasjon beskyttet av taushetsplikt	141
7.7	Innsyn i granskingsdokumentasjon	142
8	Granskingsmetoder	145
8.1	Mål for granskingsarbeidet	145
8.2	Utgangspunktet for metodevalg	147
8.3	Lovlige granskingsmetoder	150
8.4	Forståelse av virksomheten	152

8.5	Gjennomgang av registre, logger, filer og e-post	156
8.6	Intervju og andre personorienterte granskingsaktiviteter	157
8.7	Eiendelsorienterte granskingsaktiviteter	162
8.8	Systemorienterte granskingsaktiviteter	164
8.9	Transaksjonsorienterte granskingsaktiviteter	164
8.10	Samlet analyse og oppfølgende undersøkelser	165
9	Utarbeidelse og bruk av granskingsrapporter	167
9.1	Det synlige resultatet av gransking	167
9.2	Rapportskriving	169
9.3	Rapportutforming	170
9.4	Håndtering av overskuddsinformasjon	172
9.5	Avgivelse av granskingsrapport til oppdragsgiver	173
10	Granskingens konsekvenser	177
10.1	Når granskingen gir overraskende utfall	177
10.2	Toppledelsens ansvar	178
10.3	Politianmeldelse og straffesak	179
10.4	Foretaksstraff	182
10.5	Erstatningskrav	182
10.6	Krav på forsikringsoppgjør	184
10.7	Avslutning av arbeidsavtaler og andre kontrakter	184
10.8	Læring, forbedring og risikoreduksjon	184
11	Forholdet til journalister og media	187
11.1	Medias rolle i samfunnet	187
11.2	Når journalister avdekker økonomisk kriminalitet	189
11.3	Taushetsplikt og hensynet til videre gransking	192
11.4	Taktisk bruk av media i granskingsarbeidet	192
11.5	Kommunikasjonsplan for oppdragsgiver og granskere	193
12	Effektiv forebygging av økonomisk kriminalitet	197
12.1	Kultur, verdigrunnlag og etiske retningslinjer	197
12.2	Etiske retningslinjer	200
12.3	Rekruttering av ærlige ansatte	202
12.4	Bevisstgjøring og opplæring	203
12.5	Forebygging og stansing av forsøk	204
12.6	Reduksjon av mislighetsmuligheter	205
12.7	Overvåkning av ansatte og aktive søk etter signaler	210
12.8	Internrevisjon	211
12.9	Ekstern revisjon	211
12.10	Gransking og håndtering av overtredelser	212
12.11	Felles innsats mot økonomisk kriminalitet	213

12.12 Kontinuerlig forbedring 214

Litteratur **217**

Stikkord **223**